

DE INRICHTING VAN DE RUIMTELIJKE ORDENING IN BELGIE EN NEDERLAND

door Walter LION

«De ruimtelijke ordening van het land, de streken, gewesten en gemeenten wordt vastgelegd in plannen. De ordening wordt ontworpen zowel uit economisch, sociaal en esthetisch oogpunt, als met het doel 's lands natuurschoon ongeschonden te bewaren.»

Zowel in België als in Nederland ontstond een samenhangende wetgeving voor ruimtelijke ordening pas na WO. II. Voor België ligt ze vervat in respectievelijk de wetten van 29 maart 1962, 22 april 1970 en 22 december 1970. Voor Nederland is de Wet op de Ruimtelijke Ordening van 1 augustus 1965 bepalend.

In dit artikel zullen we trachten parallellen te trekken tussen beide landen, vooreerst voor wat betreft de inrichting van de ruimtelijke ordening ; vervolgens zullen we nagaan wat, in de praktijk, reeds aan ruimtelijke ordening verwezenlijkt is. De Belgische en ook de Nederlandse wetgeving bevat nog veel meer dan wat hier op vrij summiere wijze wordt uiteengezet. Daar het laatste Jura Falconis nummer van vorige jaargang hierop reeds uitvoerig inging, hebben wij gemeend dit buiten beschouwing te kunnen laten.

BELGIE

I - Inrichting van de ruimtelijke ordening

A. Territoriale inrichting

De wet van 29 maart 1962 (B.S. 12 april 1962) onderscheidt 4 soorten plannen van aanleg (in Nederland bestemmingsplannen genoemd).

- 1° **De streekplannen** bevatten voor een gebied, door de Koning als streek aangeduid, de beschrijving van de bestaande toestand en de algemene vereisten om te voldoen aan de socio-economische behoeften van de streek. Bovendien kunnen ze bevatten : algemene maatregelen ter verbetering van het wegennet, algemene voorschriften van esthetische aard en de ruwe aanduiding van de grenzen van de gewesten.
- 2° **De gewestplannen** geven voor een gewest (een onderdeel van een streek) de bestaande toestand weer, de maatregelen van aanleg vereist om te voldoen aan de socio-economische behoeften van het gewest en de maatregelen ter verbetering van het net der voornaamste verkeerswegen.
Ze kunnen bovendien algemene voorschriften van esthetische aard, en regels betreffende plaats en grootte van de op te trekken gebouwen bevatten.
Een gewestplan kan geheel of gedeeltelijk een gemeentelijk plan van aanleg vervangen.
Op het gemeentelijk niveau onderscheiden we de gemeentelijke algemene plannen van aanleg en de gemeentelijke bijzondere plannen van aanleg.
- 3° **Het gemeentelijk algemeen plan van aanleg** voorziet in de algemene bestemming van de verschillende delen van het territorium der gemeenten.
- 4° **Het bijzonder plan van aanleg** geeft voor een deel van het gemeentelijk grondgebied de gedetailleerde bestemming.

Alle plannen van aanleg krijgen door K.B. bindende kracht.

B. Bestuurlijke inrichting

Problemen inzake de Ruimtelijke Ordening horen principieel tot de bevoegdheid van de minister van Openbare Werken.

Art. 3 van de wet van 29 maart 1962 houdt de oprichting van een Nationale Commissie voor de Ruimtelijke Ordening in. Haar taak (art. 4) is «algemene richtlijnen voor de voorbereiding en de opstelling van de plannen van aanleg voor te stellen en aan de minister verslag te doen over de ontwikkeling der ideeën en beginselen op het gebied der ruimtelijke ordening».

Deze commissie, bestaande uit 31 leden, nader omschreven in de wet van 22 april 1970 (B.S. 28 juli 1970), heeft daadwerkelijk meegewerkt aan de totstandkoming van de wet van 22 december 1970. Daarnaast is, op verschillende niveaus, voorzien in de oprichting van adviescommissies :

Een regionale adviescommissie voor streek en gewest, bestaande uit minimum 23 en maximum 31 leden.

Een gemeentelijke adviescommissie voor gemeenten met meer dan 10.000 inwoners, voor federaties (?) van gemeenten en voor de 5 grote agglomeraties. Voor kleine gemeenten is de regionale adviescommissie bevoegd.

Deze commissies zijn over het algemeen samengesteld uit gespecialiseerde ambtenaren, vertegenwoordigers van de openbare besturen, de publieke en private sectoren, die hiervoor in aanmerking komen.

II - Totstandkomingsprocedure

Voor de totstandkoming van de plannen van aanleg werd volgende procedure voorzien :

1. **Aanstelling van een ontwerper** : dit zijn natuurlijke dan wel publiek- of privaatrechtelijke personen die met het opstellen van ontwerpplannen worden belast.
    - a. voor de streek- of gewestplannen door de minister van Openbare Werken, na advies van de voor de bepaalde streek of gewest bevoegde Destendige Deputatie.
    - b. voor de gemeentelijke plannen door de gemeenteraad met goedkeuring van de minister van Openbare Werken of diens gemachtigde.
  2. De bevoegde adviescommissie onderzoekt het voorontwerp van de ontwerper.
  3. Vervolgens wordt een definitief ontwerp door de ontwerper opgemaakt.
  4. Dit ontwerp wordt op zijn beurt onderzocht door :
    - a) de minister van openbare werken voor de gewest- of streekplannen.
    - b) de gemeenteraad voor de gemeentelijke plannen.
  5. Een Openbaar Onderzoek wordt aangekondigd :
    - a) voor streek- en gewestplannen door de provinciegouverneur in opdracht van de minister bij middel van :
      - bevel tot aanplakking in de betrokken gemeente.
      - 3 publicaties in het Belgisch Staatsblad.
      - publicatie in 3 streekbladen.
      - publicatie in 3 hoofdstedelijke bladen.
      - 3 uitzendingen van het bericht door de radio.
    - b) voor gemeentelijke plannen door het schepencollege bij middel van :
      - aanplakking.
      - bericht in B.S.
      - publicatie in 3 nationale bladen, waarvan 1 tevens provinciaal is.
  6. **Inzage in de gemeentehuizen**
    - a) voor streek- en gewestplannen : gedurende 90 dagen.
    - b) voor gemeentelijke plannen : gedurende 60 dagen.
- Gedurende deze periode kunnen bezwaren geuit worden.

- 7. Advies :**
- a) voor streek- en gewestplannen, binnen de 60 dagen na beëindiging van het openbaar onderzoek van de B.D. der betrokken provincie(s) en de gemeenteraad der betrokken gemeente. Geen advies geldt als gunstig advies. Bovendien, binnen de 90 dagen na neerlegging van het dossier, advies van de bevoegde regionale commissie.
  - b) voor de gemeentelijke plannen binnen de 60 dagen na neerleggen van het dossier van het openbaar onderzoek van de bevoegde adviescommissie.
- 8. Vaststelling van het plan door :**
- a) de ministerraad voor de streekplannen.
  - b) de minister voor de gewestplannen.
  - c) de gemeenteraad voor de gemeentelijke plannen.
- 9. Bindendverklaring door K.B.**
- 10. Inwerkingtreding 15 dagen na de publicatie in het Belgisch Staatsblad.**

III - Practische verwezenlijkingen

Hoe ver is men echter met de uitvoering van deze wettelijke beschikkingen ?

Voor het opmaken van streekplannen werden nog geen ontwerpers aangesteld.

Het gehele grondgebied werd bij K.B. ingedeeld in 48 gewesten. Voor ieder gewest werd een studiegroep belast met het opmaken van een ontwerpplan. Geen enkel gewestplan is tot nu definitief goedgekeurd. Hoewel reeds voor de wet van 1962 gemeentelijke aanlegplannen werden opgemaakt, hadden op 30 september 1970 slechts 232 gemeenten (op een totaal van 2586) een goedgekeurd algemeen plan en waren er 3893 biezonder plannen van ongeveer 650 gemeenten. Dit betekent dat voor het belangrijkste gedeelte van het Belgisch grondgebied nog geen positieve ruimtelijke ordeningsvoorschriften bestaan. Over de planologische kwaliteiten van heel wat gemeentelijke plannen van aanleg moet men zich overigens geen illusies maken. Heel wat plannen dienden om een vooraf vastgestelde bestemming of wijziging van bestemming te legaliseren.

NEDERLAND

I - Inrichting van de ruimtelijke ordening

A. Territoriale inrichting

De Nederlandse Wet op de Ruimtelijke Ordening is in werking getreden op 1 augustus 1965. Hij werd vooraf gegaan door een Eer-

ste Nota inzake de ruimtelijke ordening van 27 september 1960, sindsdien gevolgd door een Tweede Nota, op basis van planstudies der Rijksplanologische Dienst. De wet van 1965 maakt de volgende onderscheidingen :

- 1° **Een nationaal beleid, geen formeel nationaal plan.** Daar het een niet te verwezenlijken zaak is alle belangen op nationaal vlak tegen elkaar af te wegen, heeft men ingezien dat het onmogelijk is een plan op te stellen dat het gehele Nederlandse grondgebied zou omvatten. Waar het in wezen om gaat is, aldus de Memorie van Toelichting, een samenhangend nationaal beleid, op basis van studies van de Rijksplanologische Dienst.
- 2° **Facetplannen** zijn deelprogramma's die, op nationaal niveau, een bepaald deelaspect (b.v. recreatiegebied) van de ruimtelijke ordening normeren.
- 3° **Streekplannen** op provinciaal niveau, vormen de schakel tussen nationaal en gemeentelijk beleid. In een streekplan worden de toekomstige ontwikkelingen op o.a. economisch, demografisch of sociaal gebied voor een bepaald deel van de provincie in kaart gebracht.
Streekplannen zijn richtlijnen, d.w.z. zij binden noch de gemeentebesturen, noch de burgers. In de praktijk betekent dit dat b.v. een particuliere bouwvergunning niet mag worden geweigerd door het gemeentebestuur op grond van een vastgesteld streekplan. Op gemeentelijk niveau maken we het onderscheid tussen :
- 4° **Structuurplannen** die de toekomstige evolutie van de gemeente aangeven. In feite zijn ze de gemeentelijke vertaling van het provinciaal streekplan. Zoals het streekplan heeft het voor de burger geen bindend karakter. In de toelichting van het plan wordt het toekomstig beleid gemotiveerd. Daar er geen verplichting rust op de gemeenten een structuurplan op te stellen, (uitzondering gemaakt van een eventuele verplichting door de Gedeputeerde Staten) bezitten lang niet alle Nederlandse gemeenten een structuurplan.
- 5° **Bestemmingsplannen** die, voor het niet tot de bebouwde kom behorende gedeelte van de gemeente, de inzichten inzake ruimtelijke ordening der gemeente bevatten. Het plan is bindend en de opstelling ervan verplichtend. Voor de bebouwde kom of delen ervan kan, eventueel zonder verplichtend karakter, de gemeente een bestemmingsplan opstellen.

B. Bestuurlijke Inrichting

Problemen inzake ruimtelijke ordening horen tot de bevoegdheid van de **minister vor Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening**. In de schoot van de regering bestaat een **Raad voor Ruimtelijke Ordening**, een coördinatiecommissie die, op regeringsniveau, de initiatieven terzake van de verschillende departementen coördineert.

Verder bestaat er een **Rijksplanologische Dienst**, afhankelijk van het departement van Volksverhuizing en Ruimtelijke Ordening, bestaande uit gespecialiseerde ambtenaren die de minister bijstaan in het bepalen en ontwerpen van zijn beleid en die bovendien onderzoeken verrichten ten behoeve van de Ruimtelijke Ordening. Onder de Rijksplanologische Dienst ressorteren 5 **regionale inspecties**, die soms het gehele Nederlandse grondgebied bestrijken. Bovendien werden 2 adviesorganen opgericht: **De Raad van Advies voor Ruimtelijke Ordening** vooreerst, die op nationaal niveau, en daarnaast de **Rijksplanologische commissie** die op provinciaal niveau en gemeentelijk niveau advies verstrekt.

II - Totstandkomingsprocedure

1. Voorbereiding van :

- a) de **streekplannen** door de Gedeputeerde Staten.
- b) de **structuur- en bestemmingsplannen** door het college van burgemeester en wethouder (B en W).

2. Advies voor :

- a) **streekplannen** van de provinciale planologische commissie en de bij het plan betrokken gemeentebesturen.
- b) **structuurplannen** van de omliggende gemeenten, de betrokken diensten van Rijk en provincie alsmede met de daarvoor in aanmerking komende waterschapsbesturen.

3. Kennisgeving van de nederlegging in de Nederlandse Staatscourant en in een of meer dagbladen en aanplakking aan het gemeentehuis.

4. Nederlegging ter inzage van de ontwerpplannen :

- a) van de provinciale plannen op de provinciale griffie en de gemeentehuizen der betrokken gemeenten gedurende twee maanden.
- b) van de gemeentelijke plannen ten gemeentehuize gedurende een maand.

Gedurende deze periode kunnen bezwaren geuit worden.

5. Vaststelling van :

- a) **provinciale plannen** binnen de vier maanden na het einde van de nederlegging.
- b) **gemeentelijke plannen** binnen de drie maanden na het einde van de nederlegging.

De vaststelling dient gemotiveerd indien bezwaren worden geuit.

6. Van kracht worden van :

- a) **provinciale plannen** en ontwerpstreekplannen de dag na de nederlegging van het vastgestelde plan.
- b) **gemeentelijke plannen** na goedkeuring door de Gedeputeerde Staten en voor de structuurplannen door de inspecteur van de Ruimtelijke Ordening.

7. Mededelingsplicht :

- a) **Bestemmingsplannen** zijn onderworpen aan een preventief toezicht van de Kroon en van de Gedeputeerde Staten.
- b) **Streekplannen** zijn NIET onderworpen aan een preventief toezicht van de Kroon, doch dienen aan de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening meegedeeld te worden.

III - Practische verwezenlijkingen

Wat werd tenslotte in Nederland verwezenlijkt ? Uit het jaarverslag van de Rijksplanologische Dienst van 1968 blijkt uit de stand per 31 december 1968 het volgende : drie jaar na ontstaan van de wet werden gerealiseerd :

- een zestal ontwerp-facetten voor natuurschoon en recreatie zijn in bewerking.
- er zijn 34 vastgestelde streekplannen, voornamelijk voor de provincies Zuid-Holland en Twente.
- er zijn nog drie ontwerp-streekplannen die reeds inzage kregen.